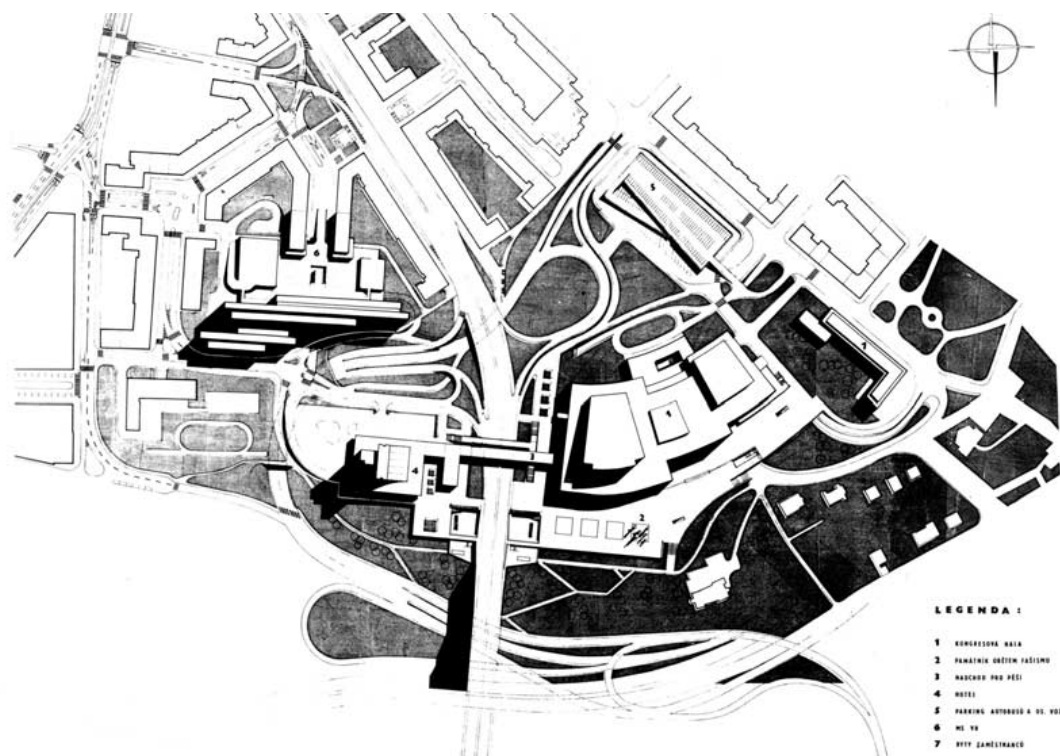

Palác kultury v Praze, jeho historie, architektura, umělecká výzdoba a památkový potenciál 35 let po výstavbě

Matyáš KRACÍK, Hedvika KŘÍŽOVÁ, Anna SCHRÁNILOVÁ

ANOTACE: Příspěvek si dal za cíl představit podrobněji jednu z pražských budov počátku 80. let 20. století – Palác kultury. V rámci plnění výzkumného cíle NPÚ „Průzkum a prezentace architektury 19. a 20. století“ došlo jak k zevrubnému průzkumu a dokumentaci archivních a dobových pramenů, tak i k podrobné dokumentaci dochovaného stavu objektu, která má mimo jiné i ukázat tuto poměrně mladou stavbu v její komplexnosti a upozornit na její hodnoty. Autoři článku stručně popisují okolnosti vzniku stavby, její architektonické utváření, uměleckou výstavbu i památkovou ochranu.

1

Úvod

O budově Paláce kultury¹ v Praze se lze dočíst především v dobovém tisku a odborných časopisech, které o ní po jejím dokončení psaly samozřejmě s náležitým propagačním nádechem a oslavou pompou. Odborná literatura zabývající se architekturou a uměním tohoto období povětšinou mlčí nebo se o stavbě zmiňuje pouze okrajově a s patřičným despektem.²

Stavební historie

Rozlehlá Pankrácká pláň byla dlouhou dobu kromě dřevěných ohrad s dílnami a domky převážně nezastavěná. Na místě Paláce kultury se nacházelo po 2. světové válce fotbalové

hřiště Na Bělce, konaly se zde poutě.³ Překážkou v rozvoji byla komplikovaná přístupnost místa, od Prahy je dělilo hluboké Nuselské údolí. Zástavba na tomto místě byla proto podmíněna přemostěním údolí.⁴ V soutěžním

■ Poznámky

1 Čp. 1640, Nusle, 5. května 65, Praha 4 (dříve čp. 1640, Pankrác, Na Bitevní pláni 65, Praha 4). Zpočátku byla budova označována jako Sjezdový palác, v době dokončení již i jako Palác kultury. Dnes nese název Kongresové centrum Praha.

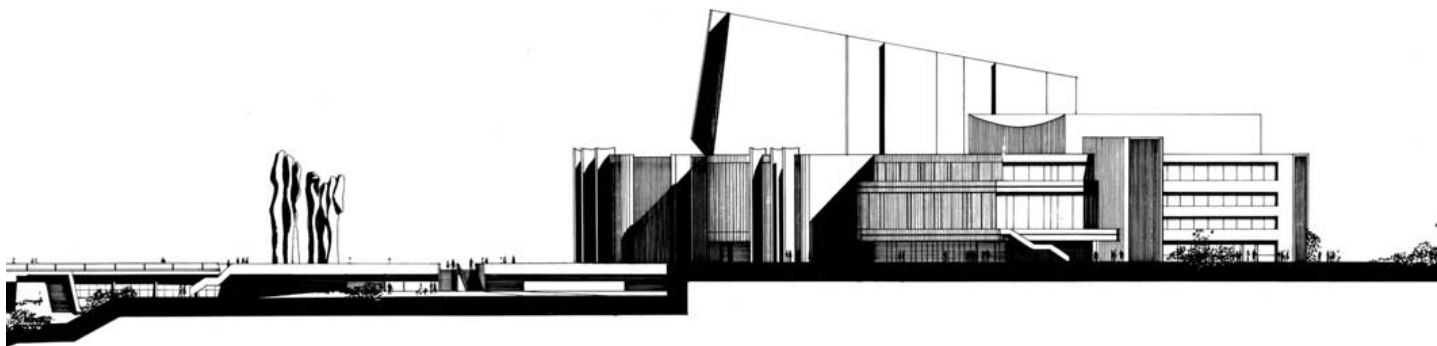
2 Např.: URLICH, Petr; VORLÍK, Petr; FILSAKOVÁ, Beryl; ANDRÁŠIOVÁ, Katarína; POPELOVÁ, Lenka. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha : ČVUT, 2006.

Obr. 1. Vojenský projektový ústav. Návrh 1. kola soutěže na řešení kongresové haly v Praze, situace předmostí Nuselského mostu s kongresovým palácem, mezinárodním hotelem a dalšími plánovanými stavbami, 1973. Pozůstalost Ing. arch. Vladimíra Ustohala. (Foto: Anna Schránílová, 2014)

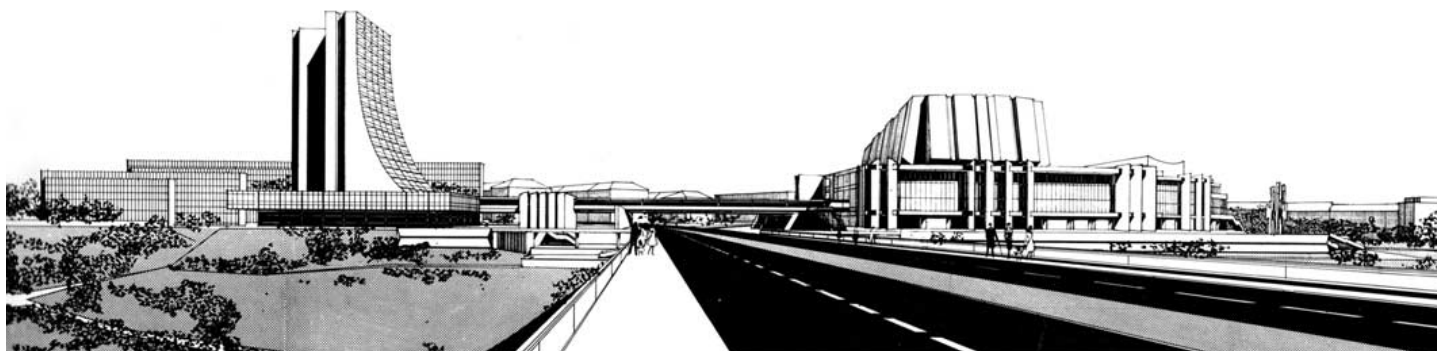
ISBN 80-01-03413-5; BREGANTOVÁ, Polana; DUFEK, Antonín; HLAVÁČEK, Josef a kol. *Dějiny českého výtvarného umění 1958–2000*, VI/1. Praha : Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1487-X; a další.

3 HRUBEŠ, Josef. Z toulek po památkách a zajímavostech Nuslí. In *Praha 4*. Praha : Informatorium, 2001. S. 158. ISBN 80-86073-69-6.

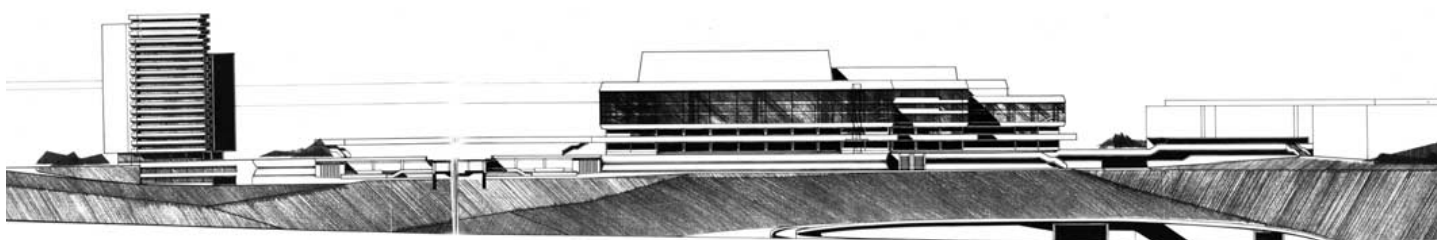
4 Dopravní spojení Pankrácké pláně s městem hledali

2

3

4

návrhu nuselského viaduktu z roku 1927 od architekta Josefa Havlíčka⁵ (s Jaroslavem Polívkou), představujícím známé propojené věžovité domy, je již naznačena i zástavba pankráckého předmostí.

Výhradně zástavbou hrany Pankrácké pláně při Nuselském údolí se zabývala soutěž z roku 1954.⁶ Omezená soutěž probíhala zcela v duchu socialistického realismu. Případná dominanta neměla překročit výšku 40 m.⁷ Vítězný návrh Jiřího Gočára a Jiřího Albrechta měl horizontální charakter s palácovými objekty kolem vnitřních dvorů, dle závěrů soutěž na základě průkazného soutěžního materiálu prokázala, že příliš vysoké věžovité stavby nejsou na předmostí vhodné.⁸

■ Poznámky

soutěžící při řešení jihovýchodního sektoru v rámci urbanistické soutěže vypsané v roce 1922, první známý návrh pochází ale už z roku 1903. Soutěže na přemostění údolí

se uskutečnily v letech 1927, 1933 a 1959–1960. Provoz Nuselského mostu byl zahájen 22. 2. 1973. Viz HUBIČKOVÁ, Šárka. *Nuselský most, historie stavba architektura*. Praha : Informační centrum ČKAIT, 2014. S. ISBN 978-80-87438-51-0.

5 HAVLÍČEK, Josef. *Návrhy a stavby*. Praha : SNTL, 1964. Bez ISBN. S. 120–121.

6 STARÝ, Oldřich. Architektonická soutěž na ideový návrh vysoké stranické školy při ústředním výboru Komunistické strany Československa. *Architektura ČSR*. 1955, roč. 14, s. 3–15. Bez ISSN; STARÝ, Oldřich. Soutěž na vysokou školu strany – velkým poučením na naší cestě vpřed. Tamtéž, s. 16–42; STRÁDAL, Oldřich. Ekonomické hodnocení soutěžních návrhů vysoké stranické školy. Tamtéž, s. 43–58.

7 Soutěžní podmínky uvádějí: „Při výškovém řešení je třeba respektovat okolní zastavění a v žádném případě nepřestoupit ani u dominanty v její plné hmotě výšku 40 metrů.“ Viz STARÝ, O., cit. v pozn. 6. S. 9.

8 2. cenu obdržel návrh vzniklý pod vedením Jiřího Novotného, 3. cenu návrh Richarda F. Podzemného a jeho spolupracovníků. Viz Tamtéž. S. 23.

Obr. 2. *Vojenský projektový ústav. Návrh 1. kola soutěže na řešení kongresové haly v Praze, pohled západní, 1973. Pozůstalost Ing. arch. Vladimíra Ustohala. (Foto: Anna Schránílová, 2014)*

Obr. 3. *Vojenský projektový ústav. Návrh 1. kola soutěže na řešení kongresové haly v Praze, perspektiva předmostí z Nuselského mostu s kongresovým palácem, mezinárodním hotelem a pomníkem obětem fašismu, 1973. Pozůstalost Ing. arch. Vladimíra Ustohala. (Foto: Anna Schránílová, 2014)*

Obr. 4. *Vojenský projektový ústav. Návrh 2. kola soutěže na řešení kongresové haly v Praze, pohled severní na kongresovou halu a mezinárodní hotel, 1973. Pozůstalost Ing. arch. Vladimíra Ustohala. (Foto: Anna Schránílová, 2014)*

V roce 1963 byla vypsaná soutěž na ideové architektonické a urbanistické řešení areálu ústavů společenských věd Československé akademie věd v Praze na Pankráci.⁹ Umístění se týkalo západní části předmostí budoucího mostu, kromě průběhu magistrály a stávající pankrácké zástavby byla soutěžními podmínkami dána výška mezinárodního hotelu plánovaného na protější straně předmostí, a to 57 m. Zástavba obou stran předmostí měla tvořit harmonický celek.

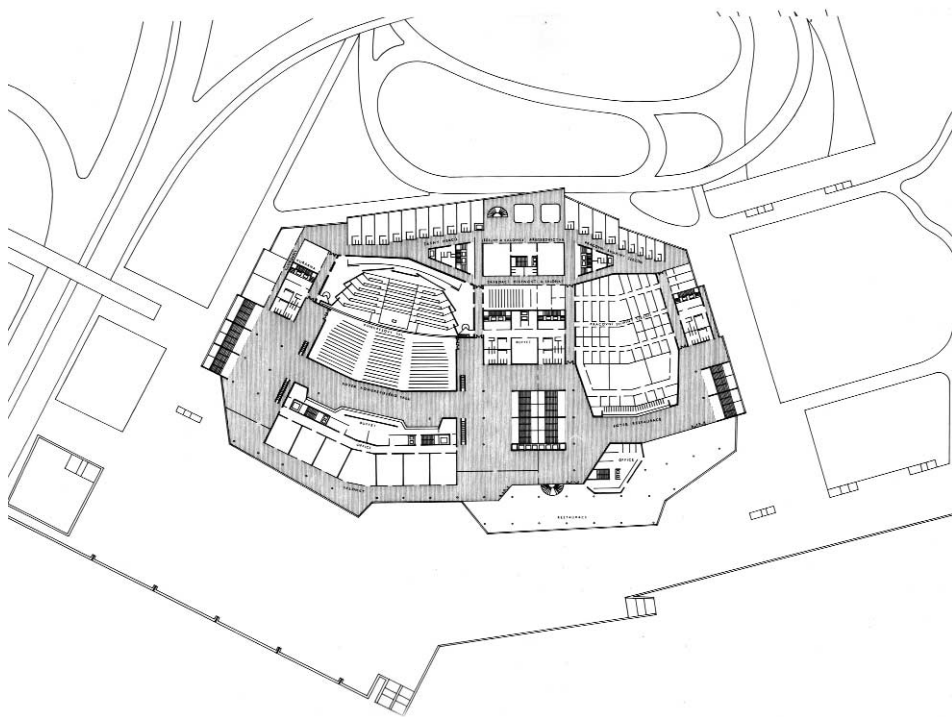
Využití bylo bližší budoucí realizaci než v případě předchozí soutěže. Součástí areálu měla být knihovna, jednotlivé ústavy, oddělitelné kongresové sály napojené na jídelnu a kluby. Z třiceti odevzdaných projektů byla udělena sloučená 1. a 2. cena autorskému kolektivu Českého vysokého učení technického (Jaroslav Paroubek, Ludvík Todl, Jan Čejka, Luboš Doulík, Karel Marhold) a autorskému kolektivu Krajského projektového ústavu (KPÚ) Praha (Karel Prager, Jiří Albrecht). První kolektiv navrhl horizontální deskový objekt s nižšími objekty kolem, druhý kolektiv naopak navrhl v západní části dvojici vertikálních staveb částečně v zákrytu za sebou a kruhový kongresový sál s volným přízemím jako prvek viditelný ze všech stran. Areál doplňovaly nízké objekty.¹⁰

Mezi odměněnými byl kolektiv Vojenského projektového ústavu (VPÚ; Oldřich Malenovský, Jaroslav Mayer, Vladimír Ustohal, Antonín Vaněk) s mohutnou horizontálou.¹¹

Závěrem 60. let 20. století se uskutečnila veřejná soutěž na památník obětem fašismu. Ten měl být umístěn na Pankrácké pláni, na západním předmostí Nuselského mostu. K realizaci byl doporučen návrh Miloslava Hejného a Stanislava Kolíbalu spolu s architektem Zdeňkem Rothbauerem. Monumentální krychle o hraně 10 m, špičkou zabořená do terénu, měla vnitřní pietní prostor přístupný zanořenou chodbou ze schodiště tvaru amfiteátru.¹² Pomník nebyl realizován.¹³

V době, kdy byla dokončována stavba Nuselského mostu, bylo usnesením předsednictva vlády ČSR z 16. 3. 1972 rozhodnuto vybudovat na Bitevní pláni¹⁴ v Praze 4 kongresovou halu dvouúčelového charakteru – konání sjezdů Komunistické strany Československa, dalších sjezdů a konferencí, plén Ústředního výboru KSČ, slavnostních shromáždění, sympozií, kulturních akcí ad., s doplňujícími provozy společenskými a stravovacími.¹⁵

K účasti na omezené soutěži vypsané 15. srpna 1972 generálním ředitelstvím Výstavby hl. m. Prahy (dále jen VHMP) byly vyzvány kolektivy Vojenského projektového ústavu Praha (dále jen VPÚ Praha), Projektového ústavu Výstavby hl. m. Prahy (dále jen PÚ VHMP), Stavoprojektu Brno a Stavoprojektu Bratislava.

I. PATRO

KONGRESOVÁ HALA PRAHA
VOJENSKÝ PROJEKTOVÝ ÚSTAV PRAHA

5

Autorské kolektivy určili ředitelé vyzvaných organizací.¹⁶ Dle soutěžních podmínek hala měla „respektovat základní urbanistické vztahy, zejména přímou prostorovou a funkční souvislost s městským centrem, kontakt s historickým jádrem, jakož i vztahy k užšímu prostředí, včetně Vyšehradu a Karlova“.¹⁷ Další upřesnění soutěžních podmínek se týkala umístění, řešení památníku bojovníků proti fašismu, který měl být součástí areálu, řešení mimoúrovňové křižovatky, základního programu dispozičního řešení, funkčního řešení, řešení nočního světelně-technického výrazu budovy a umístění parkoviště se stanovenou kapacitou, soutěžící také měli vyjádřit názor na hmotový výraz hotelu.

Kromě poroty¹⁸ návrhy posuzovalo třináct expertů z devíti různých oborů, včetně památ-

Obr. 5. Vojenský projektový ústav. Návrh 3. kola soutěže na řešení kongresové haly v Praze, půdorys 1. patra s patrným Kongresovým a Společenským sálem, stav až na dílčí dispoziční a tvarové změny odpovídající realizaci, 1974. Pozůstalost Ing. arch. Vladimíra Ustohala. (Foto: Anna Schránílová, 2014)

jakou dobu přetrvávala. V souladu s požadavkem soutěžních podmínek byl v 1. kole soutěže na kongresovou halu součástí návrhu kolektivu VPÚ pomník navržený Slavojem Nejdlem. Dle konzultace s Ing. arch. Josefem Karlíkem.

14 Bylo vybíráno z několika lokalit – Letenská pláň, Těšnov, nádraží Bubny. V případě terasy na jižním předmostí Nuselského (tehdy Gottwaldova) mostu byla oceněna blízkost mostu, metra, hotelu plánovaného na východní straně. Viz BOROVIČKA, Blahomír. Palác kultury. *Architektura ČSR*. 1981, roč. 40, č. 7, s. 299. Bez ISSN.

15 Dle archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch. V. Ustohala – Soutěžní návrh na řešení kongresové haly v Praze, 1973.

16 Dle archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch. V. Ustohala – Závěrečná zpráva poroty urbanisticko-architektonické soutěže na návrh „kongresové haly v Praze“, část první – průběh soutěže a způsob hodnocení návrhů, 1973.

17 Srov. pozn. 16.

18 Členy poroty byli mj. Blahomír Borovička, hlavní architekt města Prahy, architekti Vladimír Meduna, Zdeněk Kuna, generální ředitel VHMP Oldřich Pánek. Dle archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch. V. Ustohala – Závěrečná zpráva poroty urbanisticko-architektonické soutěže na návrh „kongresové haly v Praze“, část první – průběh soutěže a způsob hodnocení návrhů, 1973.

■ Poznámky

9 KADERÁBEK, Jiří. Soutěž na ideové architektonické a urbanistické řešení areálu ústavů společenských věd ČSAV v Praze na Pankráci. *Architektura ČSSR*. 1964, roč. 23, č. 3, s. 163–174. Bez ISSN.

10 SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Karel Prager*. Praha: Titanic, 2013. ISBN 978-80-86652-54-2. S. 47–49.

11 Srov. pozn. 9.

12 BENEŠ, Ondřej; ŠEVČÍK, Oldřich. *Architektura 60. let. „Zlatá šedesátá léta“ v české architektuře 20. století*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 73–74, 374–375; MRÁZ, Bohumír. *Výtvarné realizace v naší architektuře. Výtvarné umění*. 1969, roč. 19, č. 9–10, s. 438, 439, 449. Bez ISSN.

13 Myšlenka umístění pomníku na daném místě ještě ně-

6

kové péče (Josef Mayer). Návrhy odevzdané k 28. 2. 1973¹⁹ byly hodnoceny z různých úhlů pohledu. Pro naši problematiku je zajímavé hodnocení z hlediska památkové péče: zvolené místo bylo označeno jako vhodné, ze středních vzdáleností (z Vyšehradu a Karlova) by dle hodnocení nemělo dojít k předimenzování objemu hmoty, byla vyjádřena nutnost pohledového potlačení budovy hotelu. Z těchto hledisek nebyl přijatelný ani jeden z návrhů, pro další řešení byly označeny jako akceptovatelné některé principy návrhů VPÚ a PÚ VHMP. Návrh VPÚ²⁰ byl označen jako „pozoruhodný pro bohatost obrysů a členění hmoty“, což bylo žádoucí ve vztahu k historickému jádru a k okolnímu prostředí, ale byla mu vytýkána nadměrná hmota. Oproti tomu návrh PÚ VHMP byl kladně hodnocen pro úměrné dimenze „ve vztahu k ostatním dominantám obrazu Prahy z bližších i dálkových pohledů“.²¹

V případě návrhu VPÚ bylo kritizováno řazení hlavních prostorů v segmentovém oblouku vedle sebe. Bylo požadováno výraznější rozdělení jednotlivých kubusů, kladně byla hodnocena vyváženost hmoty, dobrá orientace, přehlednost základní dispozice.²²

Na základě předložených návrhů byly stanoveny celkové náklady na výstavbu objektu ve výši maximálně 1 200 mil. Kčs.²³

Protože žádný z návrhů nedokázal zvládnout úkol v plném rozsahu, nebylo možno žádný doporučit jako podklad pro další fázi projektové přípravy, a 1. cena proto nebyla udělena.

Návrhy PÚ VHMP a VPÚ společně získaly sníženou 2. cenu, v dalším pořadí se umístily opět dva návrhy.

Do 2. kola konaného ještě v roce 1973 (odevzdání návrhů 15. 11. 1973) postoupily kolektivy VPÚ Praha a PÚ VHMP.

Mezi požadavky 2. kola bylo odevzdání pěti panoramatických snímků se zákresy objektu – z hradní rampy, z Dívčích hradů, z Vyšehradu, z Karlova a ze Strahova.²⁴ Objekt musel dle soutěžních podmínek odrážet konstruktivní

a materiálové možnosti socialistické epochy a výtvarnou a technickou úroveň architektonické a technické činnosti. Měl představovat důstojné zakončení socialistického budování 80. let 20. století, mělo jít o velmi plastickou architekturu silného výrazu, vyjadřující neobvyklost, ale ne výstřednost. Bylo třeba, „aby povědomí této budovy vytvořilo důstojný socialistický protějšek historické dominantě Prahy, ovšem v patřičném vztahu a měřítku“.²⁵ Vítězný návrh opět nebyl vybrán.

Z 3. kola omezené soutěže vyšel v květnu 1974 vítězný návrh VPÚ, autorského kolektivu ve složení Jaroslav Mayer, Vladimír Ustohal, Antonín Vaněk, Josef Karlík, výtvarná spolupráce Slavoj Nejdl. Vnější vzhled objektu i vnitřní uspořádání byly podobné jako realizovaný stav. Architekti tohoto týmu měli již za sebou řadu spoluprací na veřejných stavbách, například to byla nová odbavovací hala letiště Praha-Ruzyně, projekt metra linky A a jeho stanice Hradčanská, administrativní budova Unicoop (čp. 762, Praha, Staré Město) a další. Zpracovali celkovou urbanistickou koncepci Pankráčského předmostí, které se skládalo jak z Paláce kultury, tak i z budovy Městské zprávy veřejné bezpečnosti a hotelové budovy.

Návrh autorského kolektivu PÚ VHMP (Jan Šrámek, Jan Bočan, Zdeněk Rothbauer) představoval sevřený útvar, čtverec diagonálně dělený na vyšší a nižší trojúhelníkovou hmotu; členění odpovídalo dvěma hlavním sálům, mezi nimi podél diagonály byly umístěny halové, nástupní a servisní prostory, v horních podlažích společenské a restaurační prostory s výhledem na Prahu. Čtverec byl posazen na koso ke hraně opěrné zdi Nuselského údolí a Nuselskému mostu.²⁶ Jak vzpomínal Jan Bočan: „Kongresovou halu jsme nerealizovali, ale myslím, že byla vrcholem našeho týmu, ve kterém vládlo zaujetí i pohoda.“²⁷

S konečným výsledkem se Jan Bočan nikdy nevyrovnal. Jak vzpomínal v rozhovoru: „v soutěži na kongresovou halu jsme třikrát za se-

Obr. 6. Vojenský projektový ústav. Úvodní projekt, zákres do fotografie z Vyšehradu, 1977. Pozůstalost Ing. arch. Vladimíra Ustohala. (Foto: Anna Schránílová, 2014)

bou vyhráli. Pak Nedoma jako předseda komise odstoupil, poslal tam Borovičku, který řekl, že soutěž je nerozhodně, a proto jako hlavní architekt města Prahy dává šanci vojákům. Ale podstata byla v tom, že tým Šrámek, Bočan, Rothbauer nemohl dostat Státní cenu Klementa Gottwalda... Vyhráli tedy lépe postavení.“²⁸

Vývoj vítězného návrhu kolektivu VPÚ v průběhu tří soutěžních kol má přímý směr od jasně definovaných plastických až expresivních hmot s propisujícím se vnitřním uspořádáním přes kompaktnější tvar návrhu z 2. kola, zachovávající nicméně segmentové uspořádání návrhu z 1. kola a postupné gradování hmot od menšího k hlavnímu sálu, až po výsledný návrh v podobě horizontální hmoty o pěti podlažích s vystupujícím hranatým šestibokým útvarem Sjezdového sálu, členěné horizontál-

■ Poznámky

19 Srov. pozn. 16.

20 Návrh VPÚ z 1. kola soutěže byl v odevzdané dokumentaci charakterizován takto: „... monoblok, základní hmota tvoří plochý zákres společenských prostorů, z něhož různou měrou pronikají prostory jednotlivých sálů. ... Každý ze tří hlavních provozů je v půdoryse formován jako výseč mezikruží... Hlavní průčelí je rozčleněno do tří k západu se otáčejících segmentů, s mohutně vysazenou střešní konstrukcí a konstrukcí 1. foyeru spolu s ustupujícím skleněným pláštěm členěným vertikální osnou ocelových prvků s výtvarně řešenými železobetonovými žebry ...“ Dle archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch. V. Ustohala – Soutěžní návrh na řešení kongresové haly v Praze, 1973.

21 Dle archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch. V. Ustohala – Závěrečná zpráva poroty urbanisticko-architektonické soutěže na návrh „kongresové haly v Praze“, část druhá – výsledky expertních posouzení, 1973.

22 Srov. Tamtéž.

23 Srov. Tamtéž.

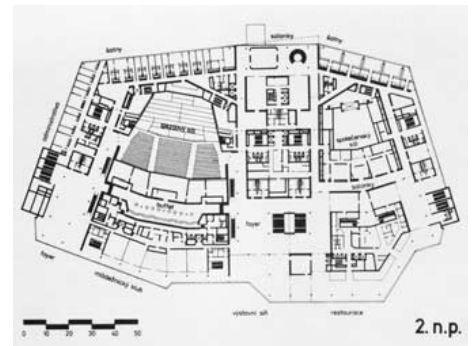
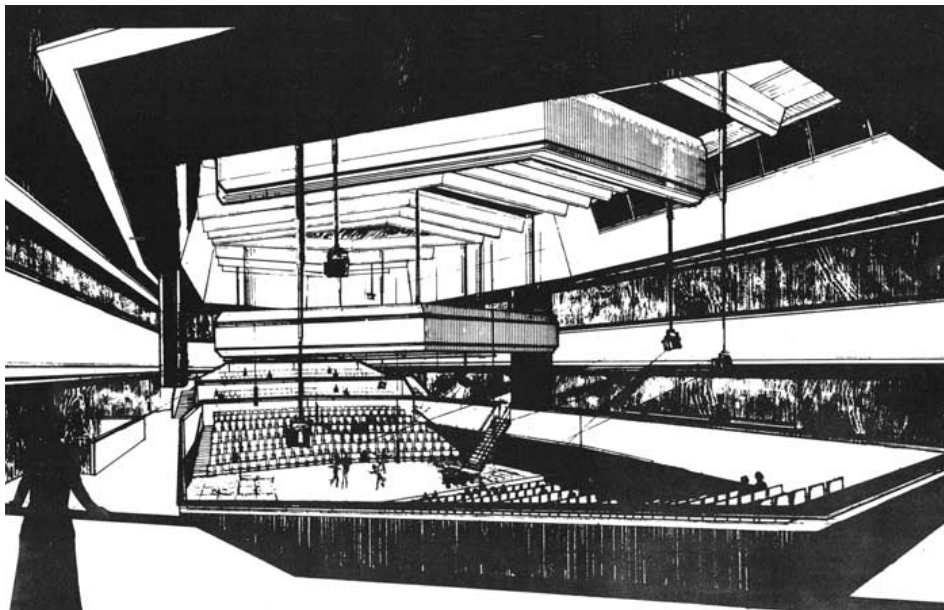
24 Dle konzultace s Ing. arch. Josefem Karlíkem.

25 Dle archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch. V. Ustohala – Závěrečná zpráva poroty urbanisticko-architektonické soutěže na návrh „kongresové haly v Praze“, část čtvrtá – závěry a zhodnocení soutěže, 1973.

26 SEIDL, Robert; ŽELEZNÝ, Jakub. Kongresová hala v Praze. In ŠVÁCHA, Rostislav a kol. Jan Bočan. Praha: Člověk a prostor, 2012, s. 130–133. ISBN 978-80-260-3294-6.

27 Tamtéž. S. 130.

28 URLICH, P.; VORLÍK, P.; FILSAKOVÁ, B.; ANDRÁŠIOVÁ, K.; POPELOVÁ, L., cit. v pozn. 2. S. 177. Obdobně uvedeno v SEIDL, R.; ŽELEZNÝ, J., cit. v pozn. 26. S. 62, 130.

ními kompaktními celky přerušovanými vertikálami ve fasádách na východní a západní straně.²⁹

Projektová dokumentace zpracovaná vítězným autorským kolektivem čtyř architektů VPÚ byla započata studií (1975), v letech 1976 až 1977 následoval úvodní projekt³⁰ navrhující již objekt v jeho výsledné podobě.

Vlastní realizace byla zahájena 1. 1. 1976.³¹ Stavbě musel ustoupit krajní blok domů mezi ulicemi Na Bitevní pláni a Na Pankráci. Zkušební provoz byl zahájen na konci roku 1980, slavnostní otevření se uskutečnilo 2. 4. 1981. 6. 4. 1981 zde proběhl XVI. sjezd KSČ.³²

Od 90. let 20. století byly v objektu³³ v souvislosti s pronajímáním některých prostor komerčním subjektům realizovány četné drobné i větší dílčí úpravy. Autorem mnoha z nich je je-

den ze čtyř architektů původního řešení, Josef Karlík, který je mimo jiné například autorem hudební kavárny Melodie v přízemí.³⁴

Roku 1997 byla vypsána veřejná urbanisticko-architektonická soutěž na úpravu Kongresového centra a předmostí Nuselského mostu.

Ceny nebyly uděleny, žádný ze tří přijatých návrhů nesplnil požadavky.³⁵

V souvislosti s konáním zasedání mezinárodních organizací³⁶ proběhla v letech 1998–2000 rozsáhlá přestavba Kongresového centra.³⁷

Urbanismus

Palác kultury představuje pompézní solitér ležící na exponovaném místě s výbornou dopravní dostupností. Jeho velkolepou horizontální hmotu později doplnila vertikála hotelu Forum³⁸ a v zadním plánu méně exponovaná

Obr. 7. Vojenský projektový ústav. Úvodní projekt, perspektiva Společenského sálu, 1977. Pozůstalost Ing. arch. Vladimíra Ustohala. (Foto: Anna Schránílová, 2014)

Obr. 8. Praha-Nusle (MČ Praha 4), Palác kultury, půdorys 2. NP. (Reprofoto: dobová informační příručka Palác kultury – Praha. Praha : Novinář, 1982. Bez ISBN., s. 17)

Obr. 9. Praha-Nusle (MČ Praha 4), Palác kultury, Pohled na budovu z Nuselského mostu od severovýchodu. Vpravo opěrná stěna Stanislava Kolíbala. (Foto: Matyáš Kracík, 2015)

■ Poznámky

29 Dle archivní dokumentace z pozůstalosti Ing. arch. V. Ustohala – soutěžní návrhy na řešení kongresové haly v Praze, 1973, 1974.

30 Z pozůstalosti Ing. arch. V. Ustohala – Sjezdový palác Praha, úvodní projekt VPÚ, květen 1977.

31 Generálním projektantem byl VPÚ Praha, investorem Výstavba hl. m. Prahy – Výstavba účelových staveb, generálním dodavatelem stavební části Průmstav, n. p., Praha.

32 Dobová informační příručka Palác kultury – Praha. Praha : Novinář, 1982. S. 4, 35. Bez ISBN.

33 Od roku 1995 Kongresové centrum Praha, a. s. Viz WWW: <http://www.kcp.cz/cz/kdo-jsme>, [cit. 29. srpna 2015].

34 Vyhledáno v archivu Městské části Praha 4 a dle konzultace s Ing. arch. Josefem Karlíkem.

35 Soutěže. Výsledky. *Architekt. Čtrnáctideník o architektuře*. 1997, roč. 18, č. 12, s. 2. ISSN 0862-7010.

36 Září 2000 – výroční zasedání Rad guvernérů Mezinárodního měnového fondu a Skupiny Světové banky, 2002 – summit NATO. Viz WWW: <http://www.kcp.cz/cz/kdo-jsme>, [cit. 29. srpna 2014].

37 Projektoval VPÚ DECO – architektonické řešení Ivan Šrom a Luděk Přenosil. Vyhledáno v archivu Městské části Praha 4. Na realizační dokumentaci zejména úprav Kongresového a Společenského sálu a na úpravách po skončení zasedání se podílel Ing. arch. Josef Karlík (dle konzultace s Ing. arch. Josefem Karlíkem).

38 Dnes Corinthia Hotel Prague, postaven v letech 1986 až 1988 podle projektu Jaroslava Trávníčka. HOUŠKOVÁ, Kateřina; SCHRÁNILOVÁ, Anna; KRACÍK, Matyáš. *Pražské hotely v 60.–80. letech 20. století. Staletá Praha*. 2014, č. 1, s. 66–89. ISSN 0231-6056.

10

11

Obr. 10. Praha-Nusle (MČ Praha 4), Palác kultury, hlavního prostora – někdejší Sjezdový, dnes Kongresový sál s kapacitou 2 843 míst v původních komfortních křeslech. (Foto: Matyáš Kracík, 2014)

Obr. 11. Praha-Nusle (MČ Praha 4), Palác kultury, Společenský sál je po Sjezdovém sále druhou největší prostorou budovy. Akustické panely prošly modernizací při zachování původního barevného řešení. (Foto: Matyáš Kracík, 2014)

administrativní budova řídicího střediska Městské správy Veřejné bezpečnosti.³⁹ Urbanismus tohoto souboru odpovídá modernistické koncepci. Jde o trojici budov mezi složitou soustavou dopravních sítí, veřejných ploch a ve zbytku omezené zeleně bez návaznosti na okolní urbanismus starší blokové zástavby. Palác kultury přiléhá západně k pankrácké radiále, ulici 5. května. Mimoúrovňová křižovatka tvaru osmičky umožňuje příjezd z obou směrů. Reprezentační vjezd leží u jižní strany budovy. Zde také inženýři umístili povrchové parkoviště osobních vozidel. Pro autobusy stálo parkoviště při západní straně paláce, další je v prvním podzemním podlaží. Křižovatku i radiálu

překonávají lávky pro pěší. Další pěší přístupy se nacházejí ve směru od stanice metra, z Nuselského údolí a také západním směrem od Vyšehradu a obytné čtvrti.

„Velká společenská budova byla vždy jádrem společenského života komuny a proto i jádrem kompozice městského souboru, a aktivně ovlivňovala zástavbu sekundárně se vytvářející kolem ní.“⁴⁰

Zajímavý prvek představuje vyhlídková terasa na terénní hraně při severu budovy.⁴¹ Součástí řešení bylo i umístění drobné architektury (soch, fontán) v blízkosti stavby, která bude popsána níže.

Architektura, dispoziční a provozní řešení

Stavba má půdorys nepravidelného mnohoúhelníku protáhlého západovýchodním směrem. Celkovou hmotu předurčilo umístění dvojice hlavních sálů navržených vedle sebe, Sjezdového a Společenského. Půdorys v severní části reaguje na tvar terasy a terénní hrany. Téměř celou severní fasádu zaujímá prosklení foyerů a restaurací. Plochá střecha probíhá na více úrovních, gradujících ve východní části nad Sjezdovým sálem. Světlou hmotu budovy tvořenou prefabrikovanými panely prolamují horizontální prosklené plochy bronzového nádechu, tzv. spektofloat, členěné subtilními profily z hliníku eloxovaného do bronzového odstínu. Architektura exteriéru odráží vnitřní provozní a dispoziční řešení.

Konstrukční řešení tvoří v podzemní části skelet ze železobetonových hřibových desek s ocelovými sloupy v modulu 9 × 9 metrů. Založení je provedeno na pilotech. Nadzemní část vynáší čistě ocelová konstrukce.

Při navrhování budovy se architekti měli možnost seznámit (i osobně) s obdobnými stavbami ve světě, a to jak na východ, tak i na západ od nás. Jako analogie mohl posloužit moskevský Sjezdový palác v Kremlu postavený v letech 1959–1961 podle návrhu Michaila Posočina ve stylu minimalistického klasicismu inspirovaného antickým chrámem. Bělehradské Kongresové středisko Sáva z let 1976–1979 (architekt Stojan Maksimovič) mohlo inspirovat pozdním mezinárodním stylem podobně jako centrum v Paříži dostavěné roku 1974 podle návrhu Guillaumea Gilleta. Kongresové centrum v Hamburku z roku 1973 od architektů Josta Schramma a Gerta Pempelforta nápadně při-

■ Poznámky

39 Dnes Krajské ředitelství policie hlavního města Prahy, postaveno dle návrhu Václava Hauzířka, VPÚ, 1985–1992.

40 VAŠÍČEK, Michal. Pražský Palác kultury. *Výtvarná kultura*. 1981, roč. 5, č. 5, s. 1–9. Bez ISSN.

41 Opěrnou stěnu navrhl Stanislav Kolíbal v roce 1968.

12

pomíná pražský Palác kultury, za což autoři sklidili i kritiku.⁴² Bylo to dáno obdobnou skladbou hmot vedle sebe řazených hlavních sálů, zakřivením půdorysu i pojetím fasády. Na druhou stranu architektura obou staveb odpovídá většinové produkci v Evropě, tedy pozdnímu mezinárodnímu stylu či skulpturalismu, ještě nereflektující západní trendy postmoderny či dekonstruktivismu. Také okrové tóny interiérů a fasádních skel jsou velmi signifikantní pro tehdejší tvorbu. Podobně jako v Paříži a Hamburku se i v Praze od začátku počítalo s vertikálou hotelu v bezprostřední blízkosti.

Kromě výše zmíněného autorského kolektivu se na architektonickém a výtvarném řešení podíleli i další autoři, které jmenujeme u konkrétních částí. Koordinaci architektonického a výtvarného řešení měl na starosti Miroslav Mužík. Řešení vnitřní zeleně bylo dílem Mojžíra Kyselky, venkovní Otakara Kuči.

Interiér sestává ze tří podzemních a šesti nadzemních podlaží, přičemž prostory velkých sálů sahají přes více úrovní. Dispoziční řešení zahrnovalo tyto hlavní provozní celky: Sjezdový sál (dnes Kongresový sál), Společenský sál, Konferenční sál, stravovací provozy, reprezentační provoz, správu objektu a parkování.

Restaurační provozy a hlavní foyer využívaly severní část objektu, aby se uplatnily výhledy na pražské panorama. Provozy pomocné, jako šatny účinkujících, zkušebny a sklady jevištního zařízení, jsou umístěny po jižním obvodu objektu, administrativa paláce potom při západním průčelí. Garáže pro 838 osobních automobilů a 46 autobusů, prostory technického vybavení, zásobovací komunikace a také bufet s jídelnou pro zaměstnance leží v prvním podzemním podlaží. Hlavní kuchyně objektu, energocentrum, strojovna vzduchotechniky a sklady leží ve druhém podzemním podlaží. Vstupy pro návštěvníky navazují na venkovní vyhlídkovou terasu. Jedná se o vstupní haly, za nimiž se nachází prostor trojice centrálních šaten na oktogonálních půdorysech, odtud vedou eskalátory a schodiště do vyšších podlaží.

Hlavní, Sjezdový sál s foyer a pomocnými provozy zaujímá východní část budovy se vstupem ze severní vyhlídkové terasy. Řešení sálu vycházelo ze čtyř hlavních předpokládaných využití – pro sjezd, kino, estrádu a koncert. Monumentální prostora široká 62 metrů má kapacitu 2 843 míst, ve zmenšené koncertní variantě, při spuštění části stropu nad balkonem pro lepší akustiku potom 2 071 míst.

Obr. 12. Praha-Nusle (MČ Praha 4), Palác kultury, hlavní foyer při Sjezdovém sálu u severní fasády s impozantním výhledem na Prahu zachovaný v původním stavu, avšak bez sedacího nábytku a interiérové zeleně. (Foto: Matyáš Kracík, 2014)

Mezi parter a balkon hlediště je vloženo technické patro se zvukovou a světelnou režií, včetně tlumočnické, komentátorské a projekční kabiny. Půdorys sálu má tvar části kosočtverce. Části pódia lze díky hydraulickému systému výškově upravovat pro různé potřeby. V zadní stěně pódia byly umístěny jedny z největších varhan v Československu. Povrchy sálu jsou řešeny v okrových odstínech. Na podlaže se střídá PVC s kobercem, stěny pokrývají akustické panely místy tvarované do tupých úhlů,⁴³ dynamicky tvarovaný podhled vytváří soustava akustických panelů, osvětlovadel a mřížek vzduchotechniky. Prostorná čalouně-

■ Poznámky

42 Dle konzultace s Ing. arch. Josefem Karlíkem.

43 Panely prošly z důvodu nevyhovující akustiky sálu modernizací. Původní barevné řešení bylo zachováno.

13

Obr. 13. *Praha-Nusle (MČ Praha 4), Palác kultury, Komorní sál, který dosud neprošel žádnou zásadní přestavbou. (Foto: Matyáš Kracík, 2014)*

ná křesla jsou vybavena vysunovacím stolkem, klimatizací, překladatelským zařízením i kap-sou pro aktovku. Navrhoval je Josef Karlík spolu s Antonínem Šumanem.⁴⁴ Na architektonickém řešení Sjezdového sálu se podíleli také Ivan Lejčar a Štěpán Šarkády.

Foyer Sjezdového sálu představuje impozantní převýšený prostor s ochozy a výhledem skrz prosklenou stěnu na panorama města včetně Pražského hradu a Vyšehradu. Podlaha a stěny jsou obloženy světlým mramorem. Sloupy stejně jako profily proskleného pláště i čela ochozů kryje hliník eloxovaný do bronzové barvy. Podhled převýšené části zdobí výrazné akustické hranoly. Podhledy ve zbylých částech foyeru tvoří bílé hliníkové lamely doplněné pruhy s osvětlením. Foyer původně doplňovala sedadla, zeleň a také bary.

Druhý největší sál, Společenský, se nachází v západní části objektu. Byl navržen také jako víceúčelový pro 800–1 200 osob. Předpokládalo se zde pořádání konferencí, zasedání, koncertů vážné i populární hudby, estrád, experimentálních představení, plesů a tanečních zábav. Při velkých zasedáních ve Sjezdovém sále se plánovalo využití Společenského sálu jako

jídelny delegátů. V půdoryse má tvar mnohoúhelníku s dvojicí galerií po obvodě. Z vlýskové podlahy lze vysunout stupňovité hlediště i pódium. Pro zlepšení akustiky lze oddělit prostor pod galerií posuvnými stěnami. Sál je řešen v oranžové barvě doplněné modrými akcenty a černým stropem s technickým zařízením. Interiér je dochován v původní podobě, přestože akustické obklady byly modernizovány. Na architektonickém řešení sálu spolupracovali také Tomáš Podhajský a Václav Hauzírek.

Dalším sálem je Malý sál, umístěný v přízemí pod Společenským. Měl opět víceúčelové využití pro maximálně 440 osob, včetně zvukové i obrazové projekce. Jeho interiéru, na kterém se podílel Miroslav Ilinčev, prošel kompletní přestavbou.

Ve třetím patře, uprostřed severní fasády, našel místo Komorní sál. Původně sloužil k pořádání malých koncertů a divadelních představení pro 200 posluchačů. Zde na první pohled zaujme plasticky tvarovaný podhled tvořený vrchlíky jehlanů z hliníkových lamel. Tento sál vyniká přítomností prosklené stěny s výhledem na pražské panorama. Celý interiéru, na kterém se podílel Jaroslav Trávníček, se zachoval v původní podobě.

Konferenční sál ve čtvrtém patře, určený pro jednání na nejvyšší úrovni, je oválného půdorysu. Charakterizuje ho bílý, směrem vzhůru se zužující podhled kopírující ovál půdorysu.

Stěny kryje dřevěné táfování s čalouněnými tlumicími panely. Sál se zachoval bez původního oválného stolu a křesel evokujících politické zasedání.

K nejzajímavějším interiéru Paláce kultury patří dvojice salonků pro komorní jednání na vysoké úrovni, jejichž interiéru navrhovali architekti v úzké spolupráci s výtvarníky. Tyto salonky byly umístěny v odděleném, tzv. reprezentačním provozu, situovaném mezi Sjezdovým a Společenským sálem, se vstupem z jižní části budovy, kam mohly přijíždět osobní vozy. Trojicí podlaží reprezentačních prostor propojuje ocelové kruhové schodiště s mramorovými stupni doplněné výtvarnými díly. Předsednický salonek (dnes Jednací sál II) umístěný v prvním patře se zachoval včetně původního mobiliáře i povrchů. Druhým exkluzivním salonkem je Prezidentský (dnes Jednací sál III), ležící ve druhém patře. Původní kulatý stůl a křesla, provedené Ústředím uměleckých řemesel, se dochovaly a spolu vytvářejí tak velmi působivý autentický interiéru.

Rozsáhlé restaurační provozy, které měly celkovou kapacitu 1 700 míst, se do dnešních dnů bohužel nezachovaly. Všechny tyto prostory byly doplněny výtvarnými díly, která výrazně spoluvytvářela jejich interiéru. V prvním podzemním podlaží se nacházela závodní jídelna zaměstnanců, kterou v 90. letech nahradilo fitness centrum. Dnešní zaměstnanci se stravují ve druhém podzemním podlaží. V přízemí se nacházel snack bar, přístupný z vyhlídkové terasy a z prostorů šaten. Vcelku průměrný dobový interiéru nahradila banka. Restaurace Panorama měla část podlahy vzdálenější od fasády zvýšenou, kvůli využití výhledu na město. Bezpochyby nejzajímavější zaniklý interiéru Paláce kultury představuje noční klub Krystal, původně ležící ve čtvrtém patře. Skleněný podhled kopíroval svým organickým tvarováním segmentově řešené sedací boxy. Vedle nočního klubu bývala ještě kavárna Vyšehrad se stěnami obloženými dýhou z amerického ořechu. Dnes na místě kavárny a nočního klubu nalezneme kasino.

Umělecká díla

V interiérech Paláce kultury a v jeho bezprostředním okolí bylo v době vzniku uplatněno velké množství uměleckých a uměleckořemeslných děl.⁴⁵ Tato bohatost vychází mimo jiné

■ Poznámky

44 Konstruktor firmy TON, který se podílel na návrzích většiny sedacího nábytku pro Palác kultury.

45 Dle dobového tisku zde bylo umístěno až 150 výtvarných děl. Viz BOROVIČKA, Blahomír; KAPUSTA, František. Palác kultury. *Architektura ČSR*. 1981, roč. 40, č. 7, s. 298–309. Bez ISSN.

14

z vládních nařízení z roku 1965 a 1978,⁴⁶ které se dnes všeobecně shrnují pod termínem tzv. „čtyřprocentní zákon“. Význam výtvarných děl při celkovém působení stavby byl zdůrazněn již v článku časopisu Architekt ČSR popisujícím schválenou projektovou dokumentaci v roce 1977.⁴⁷

Nalezneme zde výtvarná díla nejrozmanitějších druhů, pojetí i materiálů. Bohatě jsou v interiérech zastoupena především díla textilní a sklářská, dále pak práce z kovu, volná díla malířská i sochařská a v neposlední řadě byl kladen důraz i na design a provedení řemeslných a uživatelských prvků. Autory děl nejsou pouze národní a zasloužilí umělci, jak by si u takovéto stavby mohl každý myslet, ale i tvůrci z širších řad výtvarníků. Výběr autora zde spíše záležel na umístění díla. U exponovaných částí stavby muselo jít v první řadě o členy tehdejšího Svazu českých výtvarných umělců (SČVU), v případě míst méně exponovaných to mohli být umělci jen u SČVU evidovaní. Autory a jejich návrhy vždy musely schválit Výtvarná rada Národního výboru Prahy (VR NVP) a Umělecká komise Českého fondu výtvarných umění (UK ČFVU).

Jak již bylo výše uvedeno, nejčtenějšího zastoupení se dostalo textilní tvorbě, více či méně abstraktních forem. Nalezneme zde díla Jana Baucha, Jaroslava Bobka, Jarmily Blažkové, Cyrila Boudy, Jaroslava Červeného, Věry Drnkové-Zářecké, Aloise Fišárka a Ivanky Slavičkové, Květy Hamsíkové, Hany Lendrové, Jana Měšťana, Josefa Müllera, Františka Raucha, Rudolfa Riedlbaucha, Ludmily Kaprasové, Martina Sladkého, Zory Smetanové, Jindřicha Švece, Karla Lapky, Ladislava Vacka a Evy Vajceové. Skleněná díla, jak s architekturou pevně spjatá, tak i volně stojící artefakty a designové autorské předměty, uplatnili František Burant, Milan König, Stanislav Kostka, Vladimír a Zdeněk Kepkovi, Stanislav Libenský a Jaroslava Brych-

■ Poznámky

⁴⁶ Vládní usnesení č. 355 z 28. července 1965 a jeho prováděcí pokyny. Zásady uplatňování výtvarného umění v investiční výstavbě, schválené usnesením předsednictva vlády ČSR č. 85 ze dne 8. března 1978 a k nim Federálním ministerstvem pro technický a investiční rozvoj, Ministerstvem výstavby a techniky ČSR, Ministerstvem výstavby

Obr. 14. Praha-Nusle (MČ Praha 4), Palác kultury, Před-sednický salonek (dnes Jednací sál II) v 2. NP je intaktně zachován. Originální svítidlo navrhl František Vizner, textilní tapetu a koberec Josef Müller. (Foto: Matyáš Kracík, 2014)

a techniky SSR, Ministerstvem kultury ČSR a Ministerstvem kultury SSR vydané metodické směrnice z 31. května 1978. Tato usnesení udávají přesnou procentuální výši financí určených na výtvarné umění při realizaci veřejných staveb, která je vypočítávána z celkových nákladů na stavbu. Viz KAROUS, Pavel (ed.). *Vetřelci a volavky. Atlas výtvarného umění ve veřejném prostoru v Československu v období normalizace (1968–1989)*. Praha: UMPRUM / Arbor Viteae. ISBN 978-80-86863-73-3 / 978-80-7467-039-8. S. 452–459.

⁴⁷ B. a. Sjezdový palác. *Architektura ČSR*. 1977, roč. 36, č. 2, s. 50–56. Bez ISSN. „Velký důraz při architektonickém řešení celého objektu je kladen na dotvoření vnitřních prostorů tak, aby vnitřní vybavení a výtvarná díla tvořily jeden celek. Řešení vnitřního vybavení jednotlivých prostorů vychází z jejich funkčního využití. Konečné výtvarné řešení musí podat obraz o současném stavu naší kultury v celé šíři výtvarných oborů a uměleckých řemesel.“

15

tová, Jana Míčková, Jitka Forejtová, Antonín Oth, Vladimír Procházka, Ludvíka Smrčková a František Vízner. Dalšími hojně zastoupenými materiály jsou keramika, kov a v menší míře i dřevo v dílech Jana Hausnera, Václava Dolejše, Heleny Samohelové, Marty Taberyové, Mileny Velické, Marie Dytrychové, Jaroslava Kočíše, Štefana Malatince, Jiřího Prádlera a Kláry Patakiové. Samostatně stojící plastiky vytvořili pro Palác kultury a jeho nejtěsnější okolí Jan Hána, Slavoj Nejdl, Miroslav Vystrčil a Jiří Kryštůfek. Tento výčet umělců je pak třeba ještě doplnit o autory obrazů Karla Součka, Miloše Bazovského, Ludvíka Fullu, Františka Jiroudka, Jaroslava Gruse, Josefa Brože a Radomíra Koláře, jejichž díla byla do Paláce kultury přenesena z jiných míst.⁴⁸

Jak je vidět, Palác kultury, všeobecně vnímaný jako strohá a chladná stavba, obsahuje množství výtvarných děl nejrozličnějších umělců. Největší koncentrace těchto děl je v reprezentačních částech budovy, v sálech, opomenuty nezůstaly ani menší salonky a místnosti pro účinkující a hosty a zajímavě byla řešena i všechna původní restaurační zařízení.

Již samo schodiště tzv. reprezentačních prostor je doplněno výraznými prvky osvětlovacího tělesa a plastiky nazvaných Slunce. Sestává z půlkruhového osvětlovacího tělesa na stropě v úrovni třetího patra a plastiky ve tvaru koule v úrovni přízemí. Dílo ze skla a kovu

od Vladimíra Procházky, které vzniklo ve spolupráci s Petrem a Pavlem Patakiovými,⁴⁹ zaujímá dominantní místo v zrcadle schodiště.⁵⁰ V prvním patře je při tomto schodišti umístěn velkoformátový obraz od Karla Součka Život v míru. Zde v tzv. Předsednickém salonku upoutá pozornost dominantní svítidlo od Františka Víznera⁵¹ vyrobené n. p. Lustry Kamenický Šenov. Lustr je zasazen do tvarovaného bílého „žebrového“ podhledu a tvoří jej stovky skleněných drobných dutých koulí zavěšených na svislých kovových tyčích. Jeho oválný tvar kopíruje tvar stolu umístěného pod ním. Textilní tapetu a koberec světle béžových odstínů navrhl Josef Müller. Salonek se zachoval včetně původního mobiliáře i povrchů. V Prezidentském salonku ve druhém patře rovněž dominuje osvětlovací těleso nad centrálně umístěným, v tomto případě kruhovým stolem. Lustr od Vladimíra Procházky ve tvaru polokoule je tvořen jednotlivými díly v podobě skleněných „zkumavek“. Původní kulatý stůl a křesla, provedené Ústředím uměleckých řemesel, se dochovaly a spoluvytvářejí tak velmi působivý autentický interiér. V předsálí u schodiště tohoto patra je umístěn gobelín Věry Drnkové-Zárecké s názvem Za mír. Výtvarně ztvárněny jsou i prosklené dělicí stěny oddělující menší jednací salonky v této reprezentační části. V prvním patře vytvořil tuto stěnu František Burant a v druhém patře Stanislav Kostka.

Obr. 15. Praha-Nusle (MČ Praha 4), Palác kultury, bývalý noční klub Krystal v 5. NP představoval nejzajímavější odstraněný interiér budovy. (Reprofoto: Jiří Karbaš. České výtvarné umění v architektuře 1945–1985. Praha 1985, s. 132)

Všechny sály jsou vybaveny originálními textiliemi, které svou funkci plní povětšinou dodnes. Ve Sjezdovém sále je to opona gigantických rozměrů vytvořená podle návrhu Aloise Fišárka ve spolupráci s Ivankou Slavičkovou s vetkaným motivem zlatého slunce. Pro Společenský sál byla určena opona podle návrhu Martina Sladkého, v přisálí Konferenčního sálu kryjí okenní výplně textilní vlněná panó od výtvarnice Evy Vajceové. V Komorním sále je pak možné celou prosklenou stěnu zatáhnout barevným artproťisovým závěsem vyrobeným podle návrhu Jaroslava Červeného. Bez výtvarné výzdoby nezůstaly ani prostory přiléhající k jednotlivým sálům, jako jsou lóže, salonky pro účinkující, předsálí atd. Mezi nejvýraznější umělecká díla v těchto prostorách patří beze sporu skleněná plastika Strom života od autorské dvojice Stanislav Libenský a Jaroslava Brychtová ve foyeru Sjezdového sálu.⁵²

V neposlední řadě se výtvarná díla a spolupráce výtvarníků s architekty, jak již bylo zmíněno výše, uplatnily při vzniku restauračních a gastronomických provozů. Tyto prostory byly však nejvíce poznamenány pozdějšími stavebními úpravami, a tak došlo k odstranění i výtvarných děl a k celkové změně jejich původního charakteru. Prostory jídelen, snack baru a dalších drobných gastronomických zařízení byly většinou vybaveny autorskými keramickými

■ Poznámky

48 BOROVIČKA, B., KAPUSTA, F., cit. v pozn. 45. Výběr obrazů byl proveden odbornou komisí z nabídky ministrů kultury ČSR a SSR.

49 Tuto spolupráci uvádí SEKORA, Ondřej J. Palác kultury v Praze. *Umění a řemesla*. 1981, č. 3, s. 13–19. Bez ISSN. S. 15, obr. 4, 5.

50 Svítidla a objekty obdobného charakteru Vladimír Procházka vytvořil též například v budově Kovo v Praze nebo pro Magistrát města Ústí nad Labem.

51 Autor mimo jiné skleněného obkladu stanice metra Karlovo náměstí v Praze rovněž z roku 1981.

52 Další díla těchto prostor: Konferenční sál – Milan König, stavebnicové vázy; v předsálí Mírová slavnost, dřevěný reliéf od Kláry Patakiové; lóže Sjezdového sálu – obraz od Arnošta Paderlíka, koberec od Františka Raucha, v salonku účinkujících keramický obklad od Marty Taberyové, soubory váz v předsíních lóží od Ludviky Smrčkové a mnohá další.

16

Obr. 16. Praha-Nusle (MČ Praha 4), Palác kultury, Vladimír Procházka – Petr a Pavel Pataki, osvětlovací těleso a plastika Slunce, sklo a kov, točité schodiště reprezentační vstupní haly. 1.–4. NP. 1980. (Foto: Matyáš Kracík, 2014)

mi obklady.⁵³ Tři hlavní restaurační provozy, restaurace Panorama, noční klub Krystal a kavárna Vyšehrad, byly ukázkou spolupráce výtvarníků s architekty v nejširším slova smyslu. V restauraci Panorama se mimo jiné uplatňoval při vstupu autorský skleněný paraván od Jany Míčkové a Jitky Forejtové. I zde se uplatnila textilní díla, jako například závěs v přilehlém salóňku od Ladislava Vacka s názvem Masopust.⁵⁴ Všeobecně nejzajímavější byl noční klub Krystal, kde byly k vidění originální a nevšední prvky doslova od podlahy až po strop. Celkovou koncepci navrhli arch. Antonín Vaněk s Antonínem Procházkou a Václavem Stelzingem. Sezení bylo řešeno pomocí segmentových oddělených boxů s kulatými stoly. Stěny za těmito boxy byly potaženy tapiserií v modro-hnědých tónech od Evy Vajceové. Zvlněný charakter prostoru pak dotvářel taneční parket vytvořený

arch. Antonínem Vaňkem z nepravidelných segmentových mramorových desek a především skleněný podhled s osvětlovacími prvky od Antonína Procházky.⁵⁵

Opomenuto z výtvarného hlediska nezůstalo ani bezprostřední okolí Paláce kultury. Ideologicky z nejpodjatějších byla bezesporu bronzová plastika Radostný den od Jana Hány spočívající na čtyřmetrovém žulovém podstavci a umístěná na severní vyhlídkové terase,⁵⁶ zpodobňující matku s dítětem. Dále bylo kolem budovy umístěno několik kamenných plastik s označením Prameník. Autory těchto děl, která můžeme na svých místech nalézt dodnes, jsou Slavoj Nejdl, Jiří Kryštůfek a Miroslav Vystrčil.

Památková ochrana

Dne 31. 5. 1982 Odbor kultury Národního výboru hlavního města Prahy prohlásil Palác kultury za nemovitou kulturní památku.⁵⁷ Podnět vzešel z Městského výboru Komunistické strany Československa. K vyjádření bylo vyzváno Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody i Svaz architektů ČSR. Tehdejší památkáři se vyslovili kladně a vypraco-

■ Poznámky

53 Například v jídelně zaměstnanců v 1. PP keramická stěna od Mileny Velické, keramické stěny ve snack baru v 1. NP od Jana Hausera a Václava Dolejše, keramický obklad zaměstnanecké jídelny při Sjezdovém sálu od Heleny Samohelové a další.

54 Foto viz KARBAŠ, Jiří. *České výtvarné umění 1945–85*. Praha : Odeon, 1985. Bez ISBN.

55 Foto například viz Tamtéž, s. 132; SEKORA, O. J., cit. v pozn. 49. S. 19; dobová informační příručka – B. a. *Palác kultury – Praha*. Praha : Novinář, 1982. Bez ISBN. S. 22, 23; a další.

56 Dnes je socha umístěna v zahradě přilehlého hotelu Holiday Inn. I ostatní bronzové plastiky Jana Hány, které byly původně umístěny v různých částech Paláce kultury, jsou dnes přemístěny, a to většinou do prostor dnešního kasina, které vzniklo místo nočního klubu Krystal a kavárny Vyšehrad. Foto některých plastik viz například: SEKORA, O. J., cit. v pozn. 49. S. 15. Bez ISSN; *Palác kultury – Praha*, cit. v pozn. výše. S. 29; a další.

57 Spisový archiv NPÚ ÚOP HMP, složka čp. 1640, k. ú. Nusle. č. j. kult/5 – 1420/81. Dle tehdejší platné legislativy, zákona č. 22/1958 Sb., se jednalo o rozhodnutí k zápisu do státního seznamu nemovitých památek. Termín „prohlášení“, který se tehdy také používal, je ukotven až v památkovém zákoně č. 20/1987 Sb.

17

vali návrh na zápis do státního seznamu,⁵⁸ v němž vysvětlili, že se jedná o památku dělnického hnutí. Dále ve vyjádření stojí, že „U Paláce kultury přistupuje k tomu ještě i hodnota architektonická a umělecká“, a následuje seznam devíti nejhodnotnějších uměleckých děl, na která se má památková ochrana vztahovat především. Autoři odkazují na článek Otilie Svobodové, ve kterém se píše: „Budovy, kde zasedaly sjezdy Komunistické strany Československa, jsou historickými památkami spjatými výrazně s dějinami dělnického hnutí

a KSČ. Jejich politicko-ideová hodnota je oním činitelem, který ovlivňuje duchovní sféru člověka.“⁵⁹ Naproti tomu Svaz architektů ČSR se vyjádřil odvážně, když sdělil, že Palác kultury má velký ideově-politický význam, ale jeho architektonická hodnota tomu neodpovídá, a tudíž se k památkové ochraně nemůže jednoznačně vyjádřit.⁶⁰

Zapisování památek dělnického hnutí do státního seznamu a jejich ochrana se za minulého režimu prováděly běžně. Nedělo se však často, aby se těmito památkami stávala sou-

Obr. 17. Praha-Nusle (MČ Praha 4), Palác kultury, Stanislav Libenský – Jaroslava Brychtová, *Strom života, sklo, kov, foyer před Sjezdovým sálem (dnes Konferenčním)*, 1980. (Foto: Matyáš Kracík, 2014)

dobá architektura. Palác kultury tak zaujímá specifické místo v dějinách československé památkové péče, neboť se jednalo o nejmladší stavbu zapsanou ve státním seznamu. Tehdy platný památkový zákon (č. 22/1958 Sb.) neměl speciální kategorii pro památky dělnického hnutí, a tak byl Palác kultury formálně nemovitou kulturní památkou jako jiné historické stavby. Ve spisovém archivu NPÚ ÚOP HMP lze dohledat, že se tehdejší památkáři skutečně vyjadřovali ke každé stavební úpravě. Tento režim platil až do roku 1991, kdy došlo na žádost vlastníka ke zrušení prohlášení za kulturní památku.

Dnes, 35 let po dokončení, pro nás bývalý Palác kultury již částečně představuje historické dílo. Vzhledem k tomu, že se jednalo o stavbu s prvořadým politickým a kulturně-společenským významem, bylo její výstavbě věnováno neobyčejné úsilí a množství prostředků. Z tohoto důvodu bychom se měli podívat na stavbu s odstupem. V odborných diskusích na ochranu architektury z období socialismu nepanuje jednotný názor. Onen diskurs se odehrává mezi polohami, zda chránit charakteristické dokumenty doby, nebo pouze špičkovou architekturu. Dle našeho názoru chránit stavby pouze jako dokumenty doby by bylo málo, neboť by měly obsahovat také hodnoty architektonické, umělecké či technické. V neposlední řadě pro nás představuje důležitý parametr stav dochování čili autenticita a celistvost architektury. Paláci kultury se vyčítá pompézní naddimenzování hmoty a ovládnutí panoramatu Pankráce.⁶¹ Požadavek vytvořit okázalou dominantu na exponovaném pozemku byl však záměrem, neboť jak vysvětluje Bla-

■ Poznámky

58 Spisový archiv NPÚ ÚOP HMP, složka čp. 1640, k. ú. Nusle, č. j. 6169/81/P/Fis ze dne 31. 10. 1981.

59 SVOBODOVÁ, Otilie. Od Karlínského domu k Paláci kultury. *Památky a příroda*. 1981, roč. 6, č. 5, s. 257. Bez ISSN.

60 Dopis vedoucího tajemníka Svazu architektů ČSR Ing. arch. Josefa Langa adresovaný řediteli Pražského střediska památkové péče a ochrany přírody ze dne 23. prosince 1981. Spisový archiv NPÚ ÚOP HMP, složka čp. 1640, k. ú. Nusle.

61 BREGANTOVÁ, P., DUFEK, A., HLAVÁČEK, J., a kol., cit. v pozn. 2. S. 397.

Obr. 18. Praha-Nusle (MČ Praha 4), Palác kultury, Slavoj Nejdl, Prameník, exteriérová plastika, nebudivský mramor, západní terasa, 1980. (Foto: Hedvika Křížová, 2014)

18

homír Borovička v článku pro časopis *Architektura ČSR*, „U stavby, která má významný a široký společenský dosah, je důležitý nejen pohled na ni samu, ale i z ní samé na město“. A dále: „Od počátků výběru staveniště, přes zpracování stavebního programu bylo jasné, že naše doba staví svoje monumenty nikoliv proto, aby ohromovaly velikostí nebo formální originalitou svého utváření, ale aby především sloužily lidu, pro který vznikly.“⁶² S hodnocením okázalých staveb, ne zcela respektujících urbanistické vazby, to ovšem není jednoznačné. Tak například funkcionalistická budova někdejšího Všeobecného penzijního ústavu na pražském Žižkově,⁶³ bezpečně splňující parametry okázalé dominanty nerespektující urbanistické vztahy, se stala kulturní památkou. Hotel International v Praze-Podbabě⁶⁴ představuje další pompézní a roku 2000 zapsanou kulturní památku.

Smyslem památkové péče by, mimo jiné, měla být schopnost chránit charakteristické a zároveň hodnotné představitele každého období dějin architektury. Pokud se blíže podíváme na situaci architektonického fondu z doby 70. a 80. let 20. století v Praze, zjistíme, že většina těchto staveb buď prošla radikální přestavbou, nebo se dočkala úplného odstranění. Připomeňme nedávnou demolici monumentálního hotelu Praha, jenž měl své nesporné hodnoty. Bývalý Palác kultury nyní představuje nejzachovalejší soliterní objekt takového rozsahu nejen v Praze. Vzhledem k až neuvěřitelné autenticitě někdejšího Paláce kultury spatřujeme památkové hodnoty zejména ve vybraných interiérech. Jde v první řadě o Sjezdový, Společenský, Komorní a Konferenční sál, dále Předsednický a Prezidentský salonek a hlavní foyer s výhledem na město. Někdejší Palác kultury bychom ve smyslu památkové hodnoty mohli přirovnat ke zmíněnému hotelu International. V obou případech se nejedná o špičkovou architekturu, ale spíše o pompézní příklad určitého stylu a období zachovalý v téměř autentické podobě. „Normalizační“ Palác kultury dle našeho soudu ohromí nastupující generaci historiků umění podobně, jako ohromil „stalinistický“ hotel International generaci předchozí, neboť obě stavby mají přes všechna negativa nesporné umělecké a památkové hodnoty. Nezapomeňme, že Palác kultury je „jedna z nejvýznamnějších staveb socialistické epochy naší společnosti“.⁶⁵

Závěr

Provedený průzkum archivních materiálů i podrobný průzkum současného stavu objektu Paláce kultury přispěly k bližšímu poznání stavby jako celku a detailnějšímu určení stavu zachování. Otázky týkající se hodnot jak architektonických částí, tak i uměleckých děl a technického vybavení nelze v tuto chvíli beze zbytku zodpovědět a je třeba na ně ještě hledat odpovědi. Na tyto otázky navazuje otázka památkové ochrany. Odpověď na ni je vždy výsledkem mnoha hledisek a krátký časový odstup od dokončení stavby umožňuje větší uplatnění subjektivních pohledů, než tomu je v případě starších staveb.

I bez velké dávky fantazie si lze představit bouřlivou diskusi, kterou by v odborných i laických kruzích v dnešní době vyvolalo navržení Paláce kultury na prohlášení kulturní památkou. Můžeme pouze odhadovat, zda společnost i stavba k tomuto kroku jednoznačně a s kladným výsledkem jednou dozrají. Jak již bylo řečeno, domníváme se, že díky časovému odstupu zařadí nastupující generace Palác kultury, pokud se dočlová v alespoň částečně autentickém stavu, mezi stavby reprezentující dané období a bude mu věnovat svou pozornost.

Nesporné hodnoty nicméně vidíme již dnes v některých interiérech (již uvedené interiéry Sjezdového, Společenského, Komorního a Konferenčního sálu, Předsednický a Prezidentský salonek a hlavní foyer) a samostatných uměleckých dílech; zde se jedná zejména o početné

textilní artefakty a objekty ze skla a dalších materiálů (bezesporu Strom života dvojice Libenský–Brychtová, Slunce Vladimíra Procházky). Mnoho uměleckých a uměleckořemeslných děl vysoké výtvarné kvality je součástí zmíněných interiérů. Prohlášení samotných interiérů nemovitou kulturní památkou není dle výkladu současné legislativy možné, interiéry jsou vázány na prohlášení celého objektu. Jednou z možností by bylo prohlášení vybraných uměleckých děl movitými kulturními památkami. Pak by jen zbývalo doufat, že prohlášení děl neodmyslitelně spjatých s Palácem kultury napomůže k uvědomění si určitých specifických hodnot a výjimečnosti stavby a k jejímu uchování v co možná nejvíce autentickém stavu pro příští generace.

Článek vznikl v rámci výzkumného cíle NPÚ Průzkum a prezentace architektury 19. a 20. století, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury pro dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace (DKRVO).

■ Poznámky

- 62** BOROVÍČKA, B., KAPUSTA, F., cit. v pozn. 45, s. 299.
63 Postavená podle návrhu architektů Karla Honzika a Josefa Havlíčka z let 1932–1934.
64 Postaven v letech 1952–1954 podle projektu architekta Františka Jeřábka.
65 MATYÁŠ, Vladimír. VPÚ 30 let. *Československý architekt*. 1981, roč. 26, č. 11, s. 4. Bez ISSN.